

www.mgmtpress.cz

Mikroekonomie

Bronislava Hořejší, Jana Soukupová, Libuše Macáková, Jindřich Soukup

5. aktualizované vydání

MANAGEMENT PRESS, PRAHA 2010

Autoři kapitol:

Doc. Ing. Bronislava Hořejší, CSc. (kapitoly 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16)

Doc. PhDr. Libuše Macáková, CSc. (kapitoly 4, 17.6, 18, 19)

Prof. Ing. Jindřich Soukup, CSc. (kapitoly 17.1-17.5, 20)

Ing. Jana Soukupová, CSc. (kapitoly 2, 3, 12)

Vedoucí autorského kolektivu: Ing. Jana Soukupová, CSc.

© Jana Soukupová, Bronislava Hořejší, Libuše Macáková, Jindřich Soukup, 1996, 1999, 2002,
2006, 2010

Cover design © Petr Foltera, 2006, 2010

Všechna práva vyhrazena

ISBN 978-80-7261-218-5

Obsah

<i>Předmluva</i>	13
Část 1 – ÚVOD	15
■ 1 Nástroje používané v mikroekonomii	17
1.1 Předmět zkoumání	17
1.2 Základní metody a nástroje mikroekonomické analýzy	20
1.3 Hledání optima	23
1.4 Řešení problémů rovnováhy	36
<i>Shrnutí</i>	<i>44</i>
Část 2 – CHOVÁNÍ SPOTŘEBITELE A FORMOVÁNÍ POPTÁVKY	47
■ 2 Užitek, preference a optimum spotřebitele	49
2.1 Předpoklady racionálního chování spotřebitele	49
2.2 Měření užitku	51
2.3 Indiferenční křivky v podmínkách různých preferencí	56
2.4 Linie rozpočtu	62
2.5 Optimum spotřebitele	64
2.6 Přebytek spotřebitele	67
<i>Shrnutí</i>	<i>71</i>
■ 3 Poptávka	73
3.1 Individuální poptávka	73
3.2 Vliv změny důchodu spotřebitele na poptávku	74
3.3 Vliv změn ceny zkoumaného statku na poptávané množství	84
3.4 Vliv změny ostatních cen na poptávku	96
3.5 Vztahy mezi elasticitami	102
3.6 Tržní poptávka	107
<i>Shrnutí</i>	<i>114</i>
■ 4 Rozhodování spotřebitele v podmínkách rizika	117
4.1 Očekávaný výsledek a očekávaný užitek	119
4.2 Stavově preferenční model	131

4.3	Optimální rozhodnutí	136
4.4	Snižování rizika	137
	<i>Shrnutí</i>	<i>152</i>
Část 3 – CHOVÁNÍ FIRMY A FORMOVÁNÍ NABÍDKY		155
■	5 Teorie firmy	157
5.1	Základní východiska analýzy firmy	157
5.2	Volba technologie	163
5.3	Výroba v krátkém období (krátkodobá produkční funkce)	165
5.4	Výroba v dlouhém období (dlouhodobá produkční funkce)	175
5.5	Technický pokrok	194
	<i>Shrnutí</i>	<i>201</i>
■	6 Náklady firmy	204
6.1	Náklady firmy v krátkém období	206
6.2	Náklady firmy v dlouhém období	221
6.3	Vztah mezi krátkodobými a dlouhodobými náklady	225
6.4	Vliv změny cen vstupů na náklady firmy	232
	<i>Shrnutí</i>	<i>235</i>
■	7 Příjmy firmy	237
7.1	Celkový příjem firmy	237
7.2	Průměrný příjem firmy	241
7.3	Mezní příjem firmy	241
	<i>Shrnutí</i>	<i>245</i>
■	8 Volba výstupu dokonale konkurenční firmou	247
8.1	Obecná východiska určení výstupu, při němž firma maximalizuje zisk	247
8.2	Předpoklady modelu dokonalé konkurence	250
8.3	Rozhodování firmy o výstupu v krátkém období	252
8.4	Nabídka dokonale konkurenční firmy v krátkém období	253
8.5	Nabídka dokonale konkurenčního odvětví v krátkém období	257
8.6	Rovnováha dokonale konkurenčního odvětví v krátkém období	259
8.7	Rozhodování firmy o výstupu v dlouhém období	262
8.8	Nabídka dokonale konkurenčního odvětví v dlouhém období	264
8.9	Nastolování tržní rovnováhy v dlouhém období	271
8.10	Efektivnost mechanismu dokonalé konkurence	272
8.11	Přebytek výrobce	273
	<i>Shrnutí</i>	<i>278</i>

■ 9 Rozhodování monopolu o výstupu a ceně	281
9.1 Hlavní příčiny vedoucí ke vzniku monopolu	282
9.2 Charakteristické rysy monopolu	286
9.3 Volba optimálního výstupu monopolu	287
9.4 Stanovení ceny monopolem	289
9.5 Tvorba cen přírážkou	290
9.6 Monopolní zisk	291
9.7 Křivka nabídky monopolu	292
9.8 Cenová diskriminace	294
9.9 Alokační efektivnost monopolu	304
9.10 Regulace monopolu	306
<i>Shrnutí</i>	<i>310</i>
■ 10 Rozhodování monopolistické firmy o výstupu a ceně	313
10.1 Charakteristika monopolistické konkurence	313
10.2 Maximalizace zisku monopolistické firmy v krátkém období	314
10.3 Maximalizace zisku monopolistické firmy v dlouhém období	317
10.4 Chamberlinův model monopolistické konkurence	321
10.5 Efektivnost monopolistické konkurence	325
<i>Shrnutí</i>	<i>326</i>
■ 11 Optimální výstup firmy v podmínkách oligopolu	328
11.1 Charakteristické rysy oligopolu	328
11.2 Základní východiska modelů oligopolu	331
11.3 Kartel	333
11.4 Cournotův model	336
11.5 Modely s odhadovanými reakcemi konkurentů	340
11.6 Stackelbergův model oligopolu	341
11.7 Oligopol s cenovým vůdcem	342
11.8 Model se zalomenou poptávkovou křivkou	345
11.9 Modely oligopolu založené na teorii her	347
<i>Shrnutí</i>	<i>355</i>
■ 12 Alternativní cíle firmy	357
12.1 Příčiny vzniku alternativních teorií firmy	357
12.2 Manažerské teorie firmy	359
12.3 Další alternativní teorie firmy	365
<i>Shrnutí</i>	<i>370</i>

Část 4 – TRHY VÝROBNÍCH FAKTORŮ	373
■ 13 Specifika formování poptávky firem po práci a kapitálu	375
13.1 Podmínky maximalizace zisku na trhu vstupů	375
13.2 Příjmové veličiny v analýze trhu výrobních faktorů	377
13.3 Nákladové veličiny v analýze trhu výrobních faktorů	378
<i>Shrnutí</i>	<i>381</i>
■ 14 Poptávka na dokonale konkurenčním trhu práce	382
14.1 Poptávka firmy prodávající svůj výstup na dokonale konkurenčním trhu	383
14.2 Poptávka firmy prodávající svůj výstup na nedokonale konkurenčním trhu	395
<i>Shrnutí</i>	<i>400</i>
■ 15 Poptávka na nedokonale konkurenčním trhu práce	402
15.1 Volba optimálního množství práce v krátkém období	403
15.2 Volba optimálního množství práce v dlouhém období	404
15.3 Mzdová diskriminace monopsonu	406
<i>Shrnutí</i>	<i>409</i>
■ 16 Nabídka práce	410
16.1 Individuální nabídka práce	410
16.2 Tržní nabídka práce	415
16.3 Prosazování monopolní síly na trhu práce	416
16.4 Bilaterální monopol na trhu práce	418
<i>Shrnutí</i>	<i>420</i>
■ 17 Trh kapitálu	422
17.1 Kapitál	422
17.2 Spotřební rozhodování	423
17.3 Investiční rozhodování	430
17.4 Investiční rozhodování pro více období	438
17.5 Reálná a nominální úroková míra	444
17.6 Investiční rozhodování a riziko	448
<i>Shrnutí</i>	<i>461</i>
Část 5 – ROVNOVÁHA, EFEKTIVNOST A ÚLOHA STÁTU	465
■ 18 Všeobecná rovnováha	467
18.1 Efektivnost ve výrobě	470

18.2 Efektivnost ve směně	483
18.3 Výrobně spotřební efektivnost	487
18.4 Dosahování všeobecné rovnováhy	491
18.5 Efektivnost a spravedlnost	493
<i>Shrnutí</i>	<i>504</i>
■ 19 Tržní selhání	507
19.1 Nedokonalá konkurence (monopolní síla)	507
19.2 Externality	509
19.3 Veřejné statky	514
19.4 Asymetrická informace	520
<i>Shrnutí</i>	<i>531</i>
■ 20 Mikroekonomická politika státu	534
20.1 Institucionální rámec ekonomiky	534
20.2 Mikroekonomická politika zaměřená na překonávání tržních selhání	539
20.3 Konflikt mezi efektivní alokací zdrojů a hodnotovým systémem společnosti	546
20.4 Přerozdělování příjmů	547
20.5 Selhávání státu	550
<i>Shrnutí</i>	<i>553</i>
<i>Slovník základních pojmů</i>	555
<i>Výsledky příkladů</i>	561
<i>Rejstřík</i>	565
<i>Literatura</i>	573
<i>O autorech</i>	574

20 Mikroekonomická politika státu

V předcházejících kapitolách jsme sledovali chování dvou ekonomických subjektů – spotřebitelů a firem. Nyní naše zkoumání rozšíříme o třetí subjekt, stát, a budeme sledovat, jak je jeho působením ovlivňován trh.

Státní aktivity, jimiž se budeme zabývat, jsou součástí hospodářské politiky. **Hospodářskou politiku** budeme chápat jako souhrn cílů, nástrojů, rozhodovacích procesů a opatření státu v jednotlivých oblastech hospodářské reality.

V obecném povědomí je hospodářská politika spjata s *makroekonomickou činností státu*, tj. s působením státu v takových oblastech hospodářské politiky, jako jsou např. fiskální nebo monetární politika, a s řešením problémů, jako jsou např. vysoká míra inflace nebo vysoká míra nezaměstnanosti.

Stát však svými opatřeními také působí na chování mikroekonomických subjektů – spotřebitelů a firem. Mění podmínky, za nichž probíhá rozhodování těchto subjektů, a ovlivňuje tak rovnováhu na jednotlivých dílčích trzích i všeobecnou tržní rovnováhu. Hospodářská politika státu má tudíž nezbytně i svůj *mikroekonomický aspekt*.

20.1 Institucionální rámec ekonomiky

V předcházejících kapitolách jsme prokázali, že dokonale konkurenční tržní mechanismus je schopen zajistit efektivní alokaci vzácných zdrojů, jimiž společnost disponuje. Aby však mohl trh v této podobě fungovat, musí existovat účinný institucionální rámec, jehož prostřednictvím se uskutečňují vztahy mezi tržními subjekty. Institucionální rámec v podstatě tvoří „pravidla hry“ jednotlivých účastníků trhu. Pravidla sama však nestačí, účastníci trhu musí mít téměř úplnou jistotu, že budou postiženy ty subjekty, které pravidla nedodržují. Základní pravidla chování tržních subjektů se vyvíjejí evolučně, avšak jejich formulaci (např. formou zákonů) a vymahatelnost na sebe obvykle přebírá stát jako reprezentant celé společnosti. V této souvislosti je třeba upozornit na skutečnost, že základní pravidla by měla platit stejně pro všechny tržní subjekty, a proto musí státem vyhlášená pravidla platit především pro stát.

Poznámka: V určitých případech vyhláší pravidla chování tržních subjektů a sledují jejich dodržování i jiné instituce. Často mají formu profesních sdružení, např. podobu lékařské komory, advokátní komory či komory auditorů.

■ Význam vlastnických práv

Významnou součástí institucionálního rámce je vymezení **vlastnických práv**. Stát by měl vlastnická práva přesně definovat a účinně zajistit jejich ochranu. Problematika vlastnických práv je komplexní; zaměříme se proto pouze na jednu otázku a budeme sledovat dopad vymezení vlastnických práv na efektivnost využití výrobních faktorů. Budeme porovnávat dvě možné situace: v první variantě budeme předpokládat, že se vzácné výrobní faktory nacházejí v soukromém vlastnictví, a v druhém případě budeme vycházet z toho, že existují zcela volné a všem dostupné vstupy. Budeme řešit důsledky obou variant na příkladě lovu mořských ryb.

Nejdříve budeme sledovat důsledky, které přináší v tržní ekonomice situace, kdy *může mořských zdrojů využívat každý zájemce*.

Předpokládejme na obr. 20-1, že každá další loď, která se zúčastní rybolovu, uloví méně ryb než loď předcházející (tj. předpokládáme klesající „mezní příjem“ z rybolovu MR) a že každá nová loď snižuje úlovek všech předcházejících lodí (tj. předpokládáme klesající „průměrný příjem“ AR).

Nebudeme přihlížet k provozním nákladům lodí a budeme sledovat pouze náklady spojené s chovem ryb; protože však v této variantě jsou ryby volným statkem, jsou celkové náklady na rybolov pro každého rybáře nulové. Z toho plyne, že průměrné náklady (AC) a mezní náklady (MC) jsou také nulové.

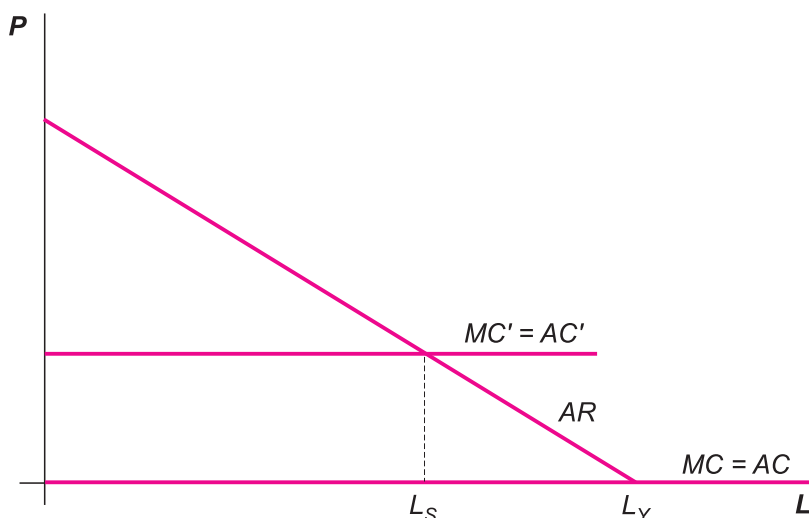
Za těchto podmínek (a pokud budeme brát v úvahu dokonale konkurenční trh) se bude počet soukromých lodí zvyšovat tak dlouho, dokud jejich majitelé budou dosahovat zisku, tj. dokud jim hodnota příjmů z rybolovu bude alespoň pokrývat náklady. Protože jsou však provozní náklady nulové, bude se počet soukromých lodí zvyšovat tak dlouho, dokud nebude průměrný příjem AR , který přináší nasazení lodí, nulový (dokud tudíž nebude platit rovnost $AR = AC$ a zároveň $AC = 0$). Za této podmínky budou soukromí rybáři dosahovat normálního zisku a tím je též určeno, že bude celkem nasazeno L_y lodí. Tuto situaci vidíme na obr. 20-1.

Přejdeme ke druhé variantě. Pokud by se *moře nacházela v soukromém vlastnictví*, museli by rybáři za lov ryb platit částku, která by odpovídala nákladům, které by vynaložili vlastníci moří na chov ryb, takže celkové náklady rybářů by byly větší než nula. Pokud budeme předpokládat existenci konstantních výnosů z rozsahu, můžeme na obr. 20-1 zobrazit průměrné a mezní náklady ($MC' = AC'$) jako přímku rovnoběžnou s osou x . V tomto případě budou opět přibývat lodě, dokud se nevyrovnají (v podmínkách dokonalé konkurence) průměrné náklady AC' a průměrné příjmy AR , takže bude nasazeno L_s lodí.

Nyní porovnáme obě varianty. Z obr. 20-1 zjistíme, že na rybolov se vydá v podmínkách dokonalé konkurence a volných výrobních faktorů více lodí (které vyloví více ryb) než v případě soukromého vlastnictví, kdy se za použití výrobních faktorů musí platit. V daném případě má vláda usilovat o co *nejzřejmější*

Část 5 Rovnováha, efektivnost a úloha státu

(nejjasnější) rozdělení vzácných výrobních faktorů jednotlivým vlastníkům, neboť se tak zabrání plýtvání těmito vzácnými zdroji.

Obr. 20-1 Míra využití volných zdrojů

Přesto však je skutečností, že i v tržních ekonomikách *existují volné výrobní zdroje*. Jedním z důvodů, proč tomu tak v některých případech bývá, je skutečnost, že *náklady* spojené s vybíráním příjmů plynoucích z vlastnictví příslušného výrobního faktoru *mohou být vyšší než takto získaný příjem*. (Například nelze vybrat mýto z ulic ve městě, kde je řada křižovatek, neboť by mýtnice musela stát na každé z nich a náklady by vysoce převyšovaly získané příjmy).

Realitou rovněž je, že *nemusí ani existovat vlastník výrobního faktoru* (viz náš příklad o rybolovu na volných mořích) nebo že *vlastník nemusí být zainteresován na vybírání příjmu* z vlastnictví svého výrobního faktoru (např. stát realizuje své příjmy zejména z daní a na základě politických procesů může být rozhodnuto, že jízda na dálnicích bude zdarma; toto rozhodnutí státních orgánů je možné, protože cílem státu není maximalizovat zisk nebo alespoň jej dosahovat, jako je tomu u soukromých firem).

■ Coaseova věta

Dobře definovaná vlastnická práva brání plýtvání výrobními faktory. Avšak samo vymezení vlastnických práv nestačí, pokud se svých práv tržní subjekty nemohou účinně domáhat.

► *Chicagský ekonom R. H. Coase prokázal, že ekonomika dospěje k efektivní alokaci zdrojů, pokud jsou vlastnická práva dobře definována a účinně vyma-*

hatelná, tj. pokud vlastníci mohou řešit sporné případy mezi sebou s velmi nízkými náklady vyjednávání. ◀

Coaseova věta říká, že bez ohledu na počáteční rozdělení vlastnických práv bude konečný výsledek v tržní rovnováze efektivní – za podmínek, že počáteční zákonné rozdělení vlastnictví je dobře definováno a že transakce týkající se obchodu vlastnickými právy mají nulové náklady.

▶ *Význam vymahatelnosti práv si doložíme na jednoduchém příkladě záporné externality. Předpokládáme, že vedle sebe sousedí dvě živnosti – restaurace a kovárna. Hluk z kovárny snižuje počet hostů v restauraci. V tabulce 20-1 vidíme, o kolik hostů (a následně i příjmů) majitel restaurace přichází, pokud hluk trvá určitou dobu. Na druhé straně výroba přináší kováři každých 5 minut dodatečných 15 Kč příjmů. Dále předpokládáme, že kovář maximalizuje svůj zisk, pokud jsou jeho stroje v chodu 25 minut za hodinu.*

Tabulka 20-1

Doba trvání hluku		Dopad na restauraci		Dopad na kovárnu	
min./hod.	počet odrazených hostů	ztráta TR (Kč)	ztráta MR (Kč)	TR (Kč)	MR (Kč)
5	1	6	6	15	15
10	3	18	12	30	15
15	6	36	18	45	15
20	10	60	24	60	15
25	15	90	30	75	15

Budeme porovnávat dvě varianty. V první z nich stát nereguluje hlučnost ve městě. Restauratér ví, že získá dodatečný příjem $MR = 30$ Kč, pokud kovář omezí chod strojů o 5 minut. Může proto kováři nabídnout, že mu bude kompenzovat ztrátu ve výši 15 Kč, a navíc mu nabídne, řekněme, polovinu z vyššího příjmu restaurace. Nabízí mu tak částku $15 + 0,5(30 - 15) = 22,50$ Kč. Restauratérovi se přitom zvýší příjem o 7,50 Kč.

Existuje i další prostor pro jednání o redukci provozu strojů. Teprve při chodu strojů 10 minut za hodinu je již dodatečný příjem kováře větší než mezní ztráta restauratéra. Pokud oba jedinci maximalizují své příjmy, jednáním dospějí k optimální délce chodu strojů v trvání 10 minut.

Změníme nyní pravidla, v jejichž rámci se oba živnostníci pohybují. Stát určí zákonem, že si lidé mohou vynucovat omezení hluku. Také v tomto případě ale existuje prostor pro vyjednávání mezi oběma živnostníky. S nabídkou nyní přijde

Část 5 Rovnováha, efektivnost a úloha státu

kovář. Ví, že za prvních pět minut vydělá 15 Kč a restauratér přijde o 6 Kč. Nabídne proto restauratérovi kompenzaci jeho ztráty a nabídku rozšíří např. o polovinu svého dodatečného výdělků; nabídne tak restauratérovi $6 + 0,5(15 - 6) = 10,50$ Kč. Prostor pro jednání ještě existuje při zvýšení délky chodu strojů na 10 minut. Nakonec tak oba jedinci jednáním dospějí ke stejné optimální délce provozu strojů jako v první variantě.

Vymezení vlastnických práv odlišné v obou variantách vedlo ke stejnému optimálnímu výsledku. Rozdíl daný opět vlastnickými právy je však v tom, kdo komu kompenzoval ztrátu příjmu. ◀

Podle Coaseovy věty existuje možnost dohody za výše uvedených podmínek, neznamená to však automatickou realizaci dohod. Pokud jeden ze subjektů bude očekávat lepší výsledek od konfliktu a nikoliv od dohody, nemusí se dohoda uskutečnit. Problémy rovněž nastávají, pokud nejsou splněny výše uvedené předpoklady, tj. pokud jsou vysoké náklady na vyjednávání (např. vysoké ceny právnických služeb) nebo špatně definovaná vlastnická práva.

▶ *Jednání dvou lidí nemusí být spojeno s transakčními náklady. V příkladě o dvou živnostnících jsme řešili jednoduchý problém a dohoda obou jedinců mohla být uzavřena s nulovými transakčními náklady. Ve složitějších sporech či při účasti více stran však transakční náklady roli hrají. ◀*

V případě volných zdrojů jsme upozornili na podmínku přesného vymezení vlastnických práv, v případě Coaseovy věty jsme sledovali nutnost zajištění efektivního vyjednávání pro zajištění práv soukromých vlastníků. Vlastnictví se dotýká zájmů všech subjektů. Je tedy zřejmé, že vymezení a prosazování vlastnických práv přebírá stát jako reprezentant celé společnosti.

▶ *Vlastnické vztahy v České republice výrazně ovlivnily v 90. letech 20. stol. privatizační a restituční zákony. Rozhodujícím pramenem našeho obchodního práva je v současné době obchodní zákoník, který je doplněn řadou jiných předpisů, často i z jiných právních odvětví. Na čelném místě je nutno uvést živnostenský zákon, zákon o konkursu a vyrovnání, zákon o ochraně hospodářské soutěže či zákon o účetnictví. Pramenem obchodního práva je také občanský zákoník jako jeho obecný a subsidiární základ a též normy, jež vznikají živelně – jde zejména o tzv. obchodní zvyklosti a (v souvislosti se soutěžním právem) o tzv. dobré mravy hospodářské soutěže. (Pramen: Pelikánová, I.: Obchodní právo, 1. díl. Praha, Codex Bohemia 1998, s. 42-43). ◀*

20.2 Mikroekonomická politika zaměřená na překonávání tržních selhání

Dokonale konkurenční ekonomika je alokačně efektivní. Jak však již víme, v tržním hospodářství se objevují tržní selhání, která způsobují neefektivní alokaci zdrojů.

Efektivita ekonomiky řízené trhem se snižuje, jestliže je *dokonalá konkurence zaměněna konkurencí nedokonalou*, tj. pokud v hospodářství existují výrobci, kteří jsou schopní z různých důvodů ovlivňovat ceny na jednotlivých trzích. Trh také nepůsobí efektivně, jestliže se v ekonomice vyskytují *externality*, tj. záporné nebo kladné účinky plynoucí z výroby nebo spotřeby některých statků, které dopadají na další tržní subjekty, aniž tyto subjekty za ně dostávají náhradu nebo ji musí jiným subjektům poskytovat. Tržní mechanismus může také selhávat v efektivní alokaci veřejných statků. Specifickým problémem je nerovný přístup tržních subjektů k informacím. Jednotlivé tržní subjekty nemusí disponovat informacemi, které by byly adekvátní realizovaným tržním transakcím, a v důsledku této skutečnosti mohou být jejich rozhodnutí z hlediska efektivnosti nesprávná.

Důvodem hospodářské politiky tak může být *úsilí státu napomáhat trhu v efektivní alokaci výrobních faktorů i finální produkce*. V dalším textu budeme analyzovat dopady některých mikroekonomických opatření státu, která jsou zaměřená na oslabování důsledků výše uvedených čtyř forem tržních selhání.

20.2.1 Nedokonalá konkurence

Problematiku alokační i výrobní efektivnosti firem, které působí v různých tržních systémech, jsme podrobně zkoumali v řadě pasáží této knihy. Víme, že v řadě odvětví má tržní systém podobu *nedokonalé konkurence*. Nežádoucí chování firem v postavení nedokonalých konkurentů se může projevat v řadě podob, např.

- ve speciálních slevách pro privilegované zákazníky (i když ostatní zákazníci nakupují stejná množství zboží),
- v nižších cenách v určitých oblastech s úmyslem eliminovat konkurenci,
- ve slevách za nákupy ve větším rozsahu, jež redukují konkurenci nebo podporují vznik monopolů,
- ve fúzích firem, zejména když nejde o firmy s navazujícím výrobním programem, ale se stejným programem, čímž se snižuje počet konkurentů atd.

Část 5 Rovnováha, efektivnost a úloha státu

► *Efektivností dokonalé konkurence jsme se zabývali v bodě 8.10 (Efektivnost mechanismu dokonalé konkurence), nedokonalé konkurence v bodech 9.9 (Alokační efektivnost monopolu) a 10.5 (Efektivnost monopolistické konkurence).* ◀

Státní orgány mohou reagovat na tyto negativní jevy antimonopolní politikou. **Antimonopolní politika** je termín, který se používá k popisu programů, které jsou určeny ke kontrole růstu monopolů a k ochraně konkurentů před nežádoucími praktikami monopolních firem.

Součástí antimonopolní politiky je např. speciální soustava programů podpory rozvoje drobného a středního podnikání, opatření na ochranu hospodářské soutěže a na ochranu spotřebitelů.

Antimonopolní opatření se realizují často na základě soudních rozhodnutí. Problémem potom je, zda se nalezne subjekt, který soudní při vyvolá – lze očekávat, že to budou případné konkurenční firmy nebo státní orgány na základě podnětů ze strany konkurenčních firem či spotřebitelských svazů.

Stát může působit na chování tržních subjektů prostřednictvím státní regulace. V některých případech státní orgány regulují trhy určitých zboží – v řadě zemí tak stát ovlivňuje situaci na trzích zemědělských výrobků.

► *Otázka regulace dílčích trhů byla předmětem výkladu 1. kapitoly, kde jsme se věnovali problematice cenového stropu, resp. cenového dna.* ◀

Státní regulace může být používána vůči jednotlivým firmám, které se nacházejí v podmínkách, kdy se nedokonalá konkurence již blíží situaci dokonalého (perfektního) monopolu. Firma, která podléhá regulaci, zůstává v soukromém vlastnictví, avšak stát reguluje její ceny, úroveň poskytovaných služeb, normy bezpečnosti apod.

Přehled vybraných státních institucí v České republice a některé jejich funkce z hlediska antimonopolní politiky nebo tržní regulace uvádí následující tabulka.

Tabulka 20-2

Instituce	Oblast působení
Česká národní banka www.cnb.cz	Dohled nad finančním trhem
Ministerstvo financí www.mfcr.cz	Regulace cen, regulace pojistného trhu, regulace penzijních fondů
Celní správa ČR www.cs.mfcr.cz	Cla

Instituce	Oblast působení
Ministerstvo průmyslu a obchodu www.mpo.cz	Ochrana spotřebitele, podpora podnikání
CzechInvest www.czechinvest.cz	Agentura pro podporu podnikání a investic
Ministerstvo místního rozvoje www.mmr.cz	Regionální politika, programy podpory bydlení
Ministerstvo životního prostředí www.env.cz	Ochrana vod, vzduchu, přírody a krajiny, zemědělského půdního fondu
Energetický regulační úřad www.eru.cz	Ochrana zájmu spotřebitelů v těch oblastech energetických odvětví, kde není možná konkurence
Úřad pro ochranu hospodářské soutěže www.compet.cz	Ochrana hospodářské soutěže
Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond www.pgrlf.cz	Podpora úvěrování v zemědělství
Státní zemědělský intervenční fond www.szif.cz	Regulace trhů zemědělskými produkty
Grantová agentura ČR www.gacr.cz	Podpora výzkumu a vývoje
Ministerstvo dopravy www.mdcr.cz	Regulace všech druhů dopravy. Pozemní komunikace a dráhy

Pramen: internetové stránky uvedených institucí

V případě **cenové regulace** existuje několik možností. Obvykle se stát snaží vyloučit z ceny prvek monopolního zisku. Smyslem této regulace je snížení monopolně vysokých cen a zvětšení objemu produkce, které firmy v monopolním postavení nabízejí. Nevýhody regulace cen vidí její odpůrci v tom, že zpomaluje reakci firem na tržní signály (regulace neznamená jen nižší, ale také zaručené ceny), a tak mohou vést k neefektivní alokaci vzácných výrobních zdrojů i finální produkce.

► *Konkrétní formy cenové regulace monopolů jsme analyzovali v podkapitole 9.10 (Regulace monopolu).* ◀

► *Podmínkou uplatnění regulace cen v České republice je podle zákona o cenách ohrožení trhu účinky omezení hospodářské soutěže nebo mimořádná tržní situace. Při splnění těchto podmínek ustanovení o cenové regulaci připouští celkem tři způsoby usměrňování cen. Nejtvrdší, dosud nikdy nepoužitý způsob je cenové moratorium. Dalším je stanovení pevných maximálních či minimálních cen určujících nepřekročitelnou hranici pro sjednání ceny. Volnější formou cenové regulace je tzv. věcné usměrňování cen, které spočívá v určování závazných pravidel pro sjednávání ceny. Časové usměrňování cen (jako čtvrtá forma cenové regulace) se od roku 1993 neuplatňuje a novelou z roku 2009 bylo ze zákona vypuštěno.*

V závislosti na rozvoji konkurenčního prostředí a vzniku účinné soutěže na daném trhu je státní cenová regulace postupně omezována, případně zeslabována (záměnou forem regulace). Z cen zboží a služeb, pomocí nichž ČSÚ sleduje vývoj míry inflace, podléhalo regulaci na počátku roku 2010 cca 23,7 procent komodit, což v zásadě odpovídá rozsahu regulace uplatňované v některých vyspělejších státech EU. (Pramen: Vývoj a současný rozsah cenové regulace, www.mfcr.cz, ze dne 2. 3. 2010). ◀

Pro úplnost uvedme, že speciální formou státní regulace činnosti monopolů je **zestátnění**. U státních podniků však nebyl dosud nikde ve světě vytvořen systém ekonomické stimulace, který by byl na úrovni stimulace na základě zisku. Na druhé straně poukazují analýzy sice na nižší náklady soukromých firem, avšak nedospívají k jednoznačnému závěru, zda je lepší státní vlastnictví nebo státní regulace (výsledky se mění podle států, odvětví, velikosti firem apod.).

Na druhé straně je však třeba upozornit na to, že nelze zcela odmítat činnost velkých firem. Rozsah jejich podnikání je často podmíněn technologicky a souvisí s úsporami, které plynou z masové velkovýroby; velké firmy tak mohou uspokojit levněji více zákazníků. Je též skutečností, že velké firmy vynakládají větší prostředky na výzkum než malé a střední firmy a jejich zisky jsou obvykle rozhodujícím zdrojem daně ze zisku právnických osob.

20.2.2 Externality

Tržní selhání mohou mít rovněž podobu externalit. Důsledky existence kladných nebo záporných externalit na alokační efektivnost jsme analyzovali již v předcházející kapitole. Na tento výklad navážeme a budeme sledovat důsledky některých základních opatření mikroekonomické politiky, které mohou státní orgány použít k oslabení důsledků alokační neefektivnosti externalit.

Základní příčinou existence externalit jsou nepřesně vymezená vlastnická práva. Na existenci externalit tudíž mohou státní orgány reagovat **přesnějším vymezením a snadnější vymahatelností vlastnických práv**. Externality se nemo-

hou projevit, pokud jsou vlastnická práva zformulována tak, aby odpovídala podmínkám Coaseovy věty, s nimiž jsme se seznámili již dříve.

► *V předcházejícím příkladě kovárny a restaurace byl zápornou externalitou nadměrný hluk. Vymezení vlastnických práv a jejich snadná vymahatelnost zajistily, aby oba živnostníci zahrnuli důsledky hluku do svých kalkulací a dospěli tak v konečném důsledku svého rozhodnutí k efektivnímu výsledku.* ◀

Obdobou přesnějšiho vymezení vlastnických práv je **podpora internalizace externalit** státem. Externalita zanikne, pokud dojde ke spojení dvou původně samostatných tržních subjektů. Pokud např. státní orgány podpoří fúzi dvou firem, stávají se původně externí náklady součástí soukromých (interních) nákladů nově vytvořené firmy.

► *Předpokládejme v příkladě kovárny a restaurace, že kovář koupí od restaurátéra jeho živnost. Pro kováře byl hluk externalitou, hladina hluku ho nezažímala. Protože však nyní vlastní i restauraci, bude sledovat příjmy a náklady obou provozoven dohromady. Úsilí o maximalizaci zisku za obě živnosti dohromady ho přivede k omezení výše hluku na efektivní úroveň.* ◀

Třetí možností státních orgánů je **uplatnění sankcí** vůči subjektům, které jsou zdrojem externalit. Sankce mohou mít v krajním případě podobu zákazu výroby zboží, které je spojeno s výraznou zápornou externalitou. Obvykle však zákaz nahrazuje stanovení limitů na objem produkované záporné externality, použití ekologických daní, státních subvencí producentům kladných externalit nebo subvencí na odstranění záporných externalit (např. na likvidaci zdrojů znečištění ovzduší, vody) apod.

Uplatnění limitů naráží na obdobný problém jako všechna ostatní administrativní opatření a tím je efektivní fungování státní byrokracie. Pověřené instituce musí provádět kontroly dodržování stanovených limitů, musí zjistit subjekty, které porušují vyhlášená pravidla, a nakonec musí prosadit potrestání viníků. V případě nekvalitní činnosti státních orgánů se limity samozřejmě míjejí účinkem.

Problémem je také výše sankcí spojených s překračováním limitů. V některých případech může být z hlediska původce externality levnější zaplatit pokutu za překročení limitu než uhradit náklady na snížení externality pod stanovenou mez.

Limit má navíc jedno výrazné objektivně dané omezení: nestimuluje původce externalit k tomu, aby je snižovali pod stanovenou hranici.

Druhou formou sankce mohou být **ekologické daně**. Víme, že tržní subjekty se v případě záporných externalit rozhodují podle svých soukromých mezních nákladů, které se odlišují od celkových mezních nákladů o externí mezní náklady. Ideální výše daně by odpovídala právě externím mezním nákladům. V případě kladných externalit by výše **subvence** (což fakticky není nic jiného než záporná daň) měla odpovídat externímu meznímu užítku. Takto ideálně stanovená daň se označuje jako **daň Pigouova**.

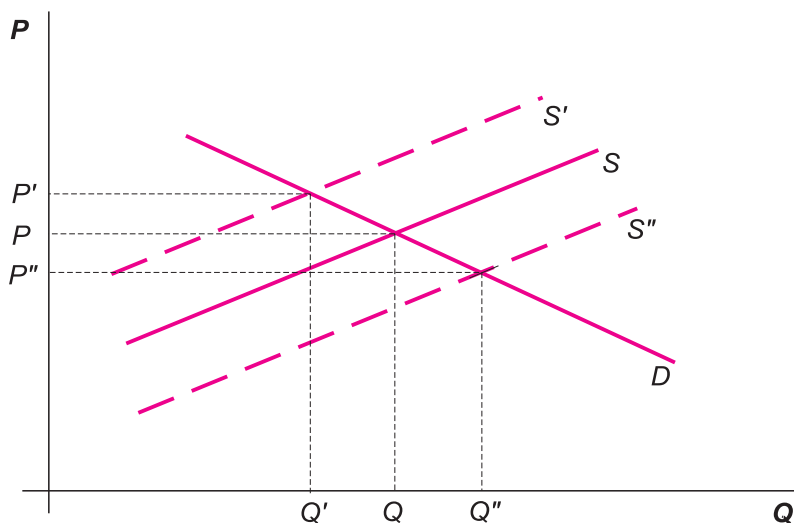
Část 5 Rovnováha, efektivnost a úloha státu

Poznámka: Výši Pigouovy daně můžeme odečíst i z obrázků v předcházející kapitole. Na obr. 19-2 výše daně odpovídá vertikální vzdálenosti mezi celkovými a soukromými mezními náklady při úrovni produkce Y_E . Na obr. 19-3 výše subvence (čili záporné daně) odpovídá vertikální vzdálenosti mezi celkovým a soukromým mezním užitekem, opět při objemu produkce Y_E .

Státní orgány mohou rovněž subvencovat odstranění záporných externalit. Porovnáme dopady těchto subvencí s vlivem daní, které může stát uložit firmám za produkci záporných externalit.

Vliv daně na rovnovážné množství a rovnovážnou cenu na dílčím trhu vidíme na obr. 20-2. Jestliže firma platí daň za znečištění životního prostředí, zvyšují se její náklady. Růstu nákladů odpovídá posun křivky nabídky vlevo z S na S' . Omezí se sice objem externalit, ale nevýhodou je, že vzrostou ceny a sníží se objem nabízené produkce.

Vláda může také subvencovat část nákladů, které jsou určeny k odstranění externality. V tomto případě se posune křivka nabídky vpravo z S na S'' – výsledkem je růst produkce a pokles ceny daného statku. Vzniká však nebezpečí, že při vyšším rozsahu výroby se nakonec bude produkovat celkově vyšší objem záporných externalit.

Obr. 20-2 Vliv poplatků a subvencí na tržní rovnováhu

Volba mezi subvencemi a poplatky tudíž závisí na zvážení jejich pozitivních i negativních účinků na rovnováhu na dílčím trhu a na objemu externalit a musí být posuzována případ od případu.

► *V České republice jsou vybírány od 1. 1. 2008 tři druhy ekologických daní. Prvním je daň z elektřiny. Předmětem druhého typu daně jsou pevná paliva, tj. černé i hnědé uhlí, koks a rašeliny (od daně jsou přitom osvobozena pevná paliva určená k výrobě elektřiny). Poslední ekologickou daní je daň ze zemního plynu a některých dalších plynů. Od daně je osvobozen zemní plyn určený pro výrobu tepla v domácnostech a v domovních kotelnách. Plátcem ekologické daně je dodavatel, který dodal příslušný druh energie konečnému spotřebiteli. Správa daně je vykonávána celními orgány, které vybraly v roce 2009 přibližně 3,2 mld. Kč. Aktivním prvkem jsou také poplatky a úplaty za znečištění, které tvoří společně s výdaji (ve formě dotací a půjček) funkční celek, který spravuje Státní fond životního prostředí (SFŽP). Příjmy SFŽP v roce 2008 činily cca 2,4 mld. Kč. (Pramen: Český statistický úřad a SFŽP, červen 2010.) ◀*

20.2.3 Veřejné statky

Jak víme z předcházející kapitoly, vyznačují se **veřejné statky** dvěma vlastnostmi: nevyločitelností a nedělitelností. Obě vlastnosti veřejných statků vedou mimo jiné k tendenci jedinců zaujmout pozici „černého pasažéra“.

Pokud státní orgány zjistí optimální potřebný objem veřejných statků, musí získat dostatečné finanční prostředky k zajištění jejich výroby. Stát může poměrně snadno překonat problém „černých pasažérů“ **zdaněním všech potenciálních spotřebitelů** veřejných statků tak, aby vybral potřebnou peněžní částku.

Další otázkou je, **kdo bude veřejné statky poskytovat spotřebitelům**. V určitých případech (např. obrana) připadá tato úloha státu. V některých jiných případech (např. soukromé školství) mohou poskytovat veřejné statky soukromé firmy, avšak jejich činnost stát plně nebo částečně subvencuje z daňového výnosu.

Oba mechanismy poskytování veřejných statků jsou přitom spojeny se specifickými problémy. Poskytování veřejných statků soukromými firmami může být problematické, protože spotřebitelé mají tendenci požadovat – v důsledku problému „černého pasažéra“ – méně veřejných statků v relaci ke statkům soukromým.

Není možné ani zaručit, že spotřebitelé budou správně informovat státní orgány, které se zabývají poskytováním veřejných statků, o svých preferencích. Nelze se také spolehnout na to, že je státní aparát schopen dostatečně přesně zjišťovat preference spotřebitelů. Nepřesné informace o preferencích vedou k chybným rozhodnutím státních orgánů o struktuře a objemu poskytovaných veřejných statků. Výsledkem tak může být obdobné neefektivní rozhodování jako v případě, kdy veřejné statky poskytují soukromé firmy.

► *Problematikou veřejných statků jsme se zabývali v předchozí 19. kapitole. Komplikací při rozhodování může být samotný rozhodovací proces státních orgánů. ◀*

20.2.4 Tržní selhání na trhu s informacemi

Posledním problémem, jímž se budeme z hlediska tržních selhání zabývat, je **otázka informací**. V ideálním světě dokonalé konkurence mají všichni spotřebitelé a výrobci úplné a přesné informace. Avšak informace jsou v realitě předmětem obchodu stejně jako všechna ostatní zboží. Obvykle tudíž ani trh s informacemi není dokonale konkurenčním trhem. *V podmínkách nedokonalé konkurence pak dochází na trhu s informacemi také k výrobní a alokační neefektivnosti.*

Příčinou neefektivní alokace informací prostřednictvím tržního mechanismu může být i to, že informace (nebo alespoň určitá jejich část) odpovídají svými rysy veřejným statkům. Získat informaci je nákladné, avšak jakmile jsou určité informace k dispozici, jsou mezní náklady na jejich poskytnutí dalším zájemcům nulové (tj. informace se vyznačují nedělitelností). Je také velice obtížné, a často i nemožné, předat určité informace pouze těm, kteří jsou ochotni za ně zaplatit (tj. informace jsou nevyložitelné). Jakmile však mají informace charakter veřejných statků, bude mít trh tendenci produkovat je v nedostatečném množství či je nebude nabízet vůbec.

Dalším problémem je asymetrie informací. Je téměř pravidlem, že prodejce má úplnější informace o nabízeném zboží než jeho potenciální spotřebitel. Nepříznivé důsledky asymetrických informací na alokační efektivnost jsme si ukázali v předcházející kapitole na procesu nepříznivého výběru.

Státní orgány mohou působit proti tržním selháním na trhu s informacemi. Státní orgány mohou působit na výrobce a nutit je, aby vyráběli svá zboží v souladu se zdravotními či bezpečnostními předpisy, které jsou platné v příslušném státě.

Dále mohou státní orgány určit a vynucovat na prodejcích, aby zveřejňovali klíčové informace o svých produktech.

Státní orgány také mohou zajišťovat veřejnou dostupnost potřebných informací. Tyto informace mohou shromažďovat a nabízet přímo státní agentury. V úvahu připadá i druhá možnost, o které jsme hovořili v souvislosti s veřejnými statky: stát může subvencovat soukromé subjekty, které se zabývají poskytováním informací veřejnosti.

20.3 Konflikt mezi efektivní alokací zdrojů a hodnotovým systémem společnosti

Trh v některých případech zajišťuje efektivní alokaci zdrojů, avšak *efektivní alokace zdrojů není obvykle jediným cílem, který společnost sleduje*. Trh může nabízet spotřebitelům zboží, která jsou pro ně škodlivá, nebo naopak některá

zboží jsou vytěsňena z trhu jinými statky s menším užitekem pro spotřebitele (viz výše zmíněný proces nepříznivého výběru). Příčinou může být skutečnost, že spotřebitelé nejsou suveréni trhu a jsou manipulovatelní reklamou. Stát se potom snaží některými zásahy, např. omezením některých typů reklamy, posílit postavení spotřebitelů na trhu. Jiným důvodem pro státní zásahy mohou být preference některých spotřebitelů, které společnost považuje za chybné a pokouší se je korigovat (např. poptávku narkomanů po drogách). Zdůvodnění pro státní opatření, která prosazují hodnotový systém společnosti, jsou však většinou etická než čistě ekonomická.

Státní zásahy mohou mít v těchto případech podobu úplného zákazu prodeje určitých statků všem spotřebitelům (jako je tomu v případě drog) nebo vybraným skupinám spotřebitelů (např. zákaz prodeje alkoholických nápojů dětem). O omezení spotřeby určitých zboží (např. cigaret) může stát rovněž usilovat jejich vyšším zdaněním proti jiným statkům. Na druhé straně stát může podporovat daňovými úlevami nebo subvencemi spotřebu jiných statků (např. podpora bytové výstavby).

Je přitom zřejmé, že *efektivní alokace zdrojů se přitom může dostat do konfliktu s ostatními cíli společnosti*. Klasickým příkladem je v historii často prosazovaná úplná nebo částečná prohibice, která vede k redukci vysoce efektivní výroby alkoholických nápojů.

20.4 Přerozdělování příjmů

Významnou formou konfliktu mezi efektivní alokací zdrojů a hodnotovým systémem společnosti je skutečnost, že *společnost (reprezentovaná státem) nepovažuje rozdělení příjmů tak, jak se vytvořilo na trzích, za sociálně přijatelné*.

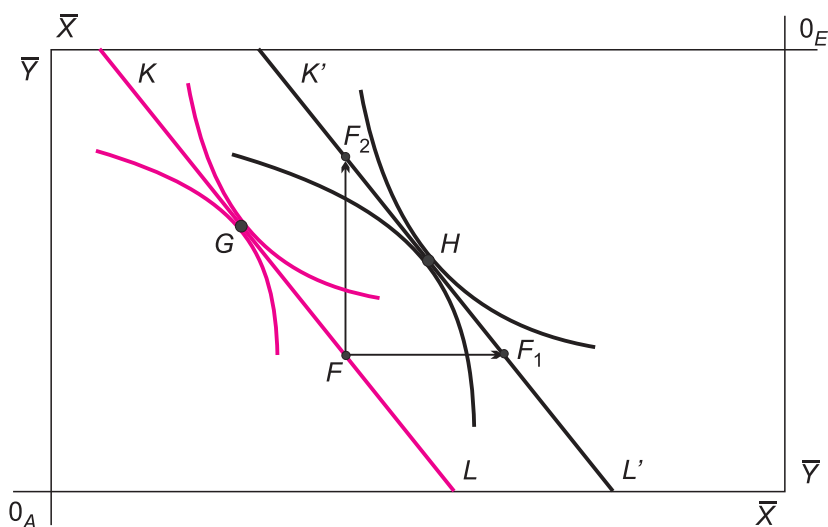
► *Vztahem mezi efektivností a spravedlností a kritérii sociální spravedlnosti jsme se zabývali v kapitole 18 (Všeobecná rovnováha).* ◀

Nejdříve vymezíme faktory, které určují prvotní rozdělení příjmů, jež je generováno tržním mechanismem. Vyjdeme přitom z předpokladů modelu všeobecné rovnováhy a budeme předpokládat, že výrobní faktory vlastní spotřebitelé, kteří prodejem služeb těchto faktorů získávají příjem. Příjmy jedinců potom závisejí na cenách a na množství služeb výrobních faktorů, které jejich vlastníci realizovali na trzích.

Prvotní rozdělení příjmů mohou ovlivňovat státní orgány; dochází tak k přerozdělovacím procesům. Státní orgány mění prvotní rozdělení příjmů v zásadě dvěma způsoby. První způsob je založen na **přerozdělení majetku**. Důsledky přerozdělení majetku na postavení tržních subjektů ilustruje obr. 20-3, na němž

Část 5 Rovnováha, efektivnost a úloha státu

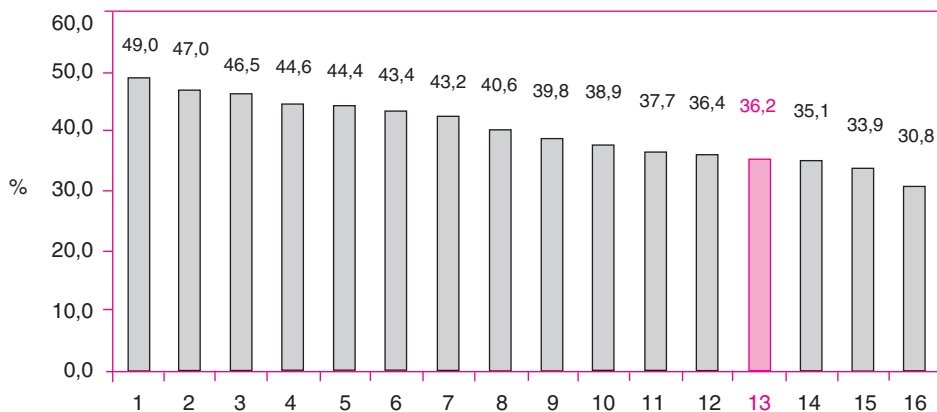
jsme se vrátili ke krabicovému schématu směny. Bod F , stejně jako při výkladu všeobecné rovnováhy, odpovídá výchozímu rozdělení dvou statků (X a Y) mezi dva spotřebitele (A a E). Výchozí bod lze změnit změnou struktury vlastnictví. Může dojít k přerozdělení vlastnictví statku X ve prospěch spotřebitele A (což je na obrázku znázorněno horizontální šipkou směřující k bodu F_1) či k přerozdělení vlastnictví statku Y , opět ve prospěch spotřebitele A (tuto situaci ilustruje vertikální šipka směřující k bodu F_2). Ani původní bod F a ani oba nové výchozí body, které jsme získali přerozdělením majetku obou spotřebitelů, nepředstavují efektivní rozdělení statků. Teprve následná směna mezi oběma spotřebiteli zajistí efektivní rozdělení obou statků mezi spotřebitele A a E . V první situaci, které odpovídá původní tržní rozdělení statků, vede směna k efektivní alokaci, jež je na obr. 20-3 vyjádřena bodem G . Ve druhé situaci, v níž došlo k přerozdělení majetku, odpovídá efektivní alokaci obou statků bod H .

Obr. 20-3 Formy přerozdělování

Druhý způsob státní intervence je založen na **přerozdělení příjmů** spotřebitelů. Státní orgány nemění strukturu vlastnictví výrobních faktorů. Odčerpávají však část příjmů (většinou pomocí daní) od jednoho spotřebitele a získané prostředky poskytují jiným spotřebitelům (např. formou transferů). Na obr. 20-3 opět předpokládáme přerozdělení příjmů ve prospěch spotřebitele A ; tato situace je vyjádřena na obr. 20-3 posunem linie rozpočtu KL doprava na $K'L'$.

Přerozdělením se mění prvotní rozdělení v **rozdělení konečné**. Jak je patrné z obr. 20-3, oba způsoby přerozdělení mohou vést nakonec ke stejnému a efektivnímu výsledku. Ať již došlo k přerozdělení majetku nebo příjmů, je efektivním bodem alokace obou statků bod H .

Obr. 20-4 Srovnání daňové kvóty (včetně sociálního a zdravotního pojištění) zemí EU a ČR v % HDP (rok 2004)

1 – Dánsko, 2 – Švédsko, 3 – Belgie, 4 – Francie, 5 – Rakousko, 6 – Finsko, 7 – Itálie, 8 – Německo, 9 – Nizozemsko, 10 – Spojené království, 11 – Portugalsko, 12 – Lucembursko, **13 – Česká republika**, 14 – Řecko, 15 – Španělsko, 16 – Irsko

Pramen: Eurostat (červen 2010); <http://appsso.eurostat.eu.europa.eu>

Ve stabilizované společnosti ovšem státní orgány pouze výjimečně přistupují k přerozdělení majetku. Důvodem je úsilí státních orgánů o stabilitu institucionálního rámce (a tudíž i vlastnických práv), jímž jsme se zabývali na počátku této kapitoly. Druhým důvodem je problém oddělitelnosti výrobního faktoru od jejího nositele. Tento problém se týká práce, která je úzce spojena se znalostmi, zkušenostmi či dovednostmi konkrétního člověka. Pokud je práce neoddělitelná od jednotlivce, je obtížné provádět její přerozdělování mezi různé osoby. Standardní je proto spíše druhý postup, tj. přerozdělení prvotních (tržních) příjmů prostřednictvím soustavy veřejných rozpočtů.

Skutečností ovšem zůstává, že po uskutečnění přerozdělení majetku nebo příjmů a směny bude struktura efektivní alokace obou statků mezi spotřebitele odlišná proti stavu před přerozdělením. Na obrázku se tato situace projevila tím, že se spotřebitelé ocitli v odlišných bodech smluvní křivky směny. Pokud spotřebitelé při směně vycházejí pouze z prvotního (tržního) rozdělení příjmů, efektivní alokaci obou statků odpovídá bod *G* na obr. 20-3. Pokud dojde k přerozdělení majetku nebo příjmů, efektivní alokaci obou statků odpovídá bod *H*.

O autorech

Doc. Ing. Bronislava Hořejší, CSc., spoluzakládala počátkem 90. let bakalářský a magisterský kurs mikroekonomie na VŠE v Praze. V letech 1994–2000 pracovala jako proděkanka Fakulty podnikohospodářské VŠE, v letech 2000–2006 jako prorektorka VŠE a vystupovala na mnoha významných zahraničních univerzitách. V současnosti kromě výuky magisterského kursu ekonomie, jehož je garantkou, přednáší kurs Microeconomics v mezinárodním programu International Business – Central European Business Realities a pravidelně vyučuje studenty W. P. Carey School of Business Arizona State University. Je členkou správní rady Fulbrightovy komise v Praze.

Doc. PhDr. Libuše Macáková, CSc., je docentkou na katedře mikroekonomie VŠE v Praze. Podílela se na přípravě bakalářských, magisterských i doktorandských kursů pro výuku ekonomie na českých vysokých školách. Je garantkou předmětů Teorie firmy, Trh práce, Ekonomie volného času a Ekonomie I. Autoricky se podílela na vydání původních českých učebnic pro výuku těchto předmětů. Je a byla hlavní řešitelkou a spoluřešitelkou několika výzkumných projektů zaměřených především na problematiku trhů práce. Vystupovala na mnoha zahraničních, zejména anglických univerzitách.

Prof. Ing. Jindřich Soukup, CSc., je profesorem ekonomie VŠE v Praze. V letech 1986–1987 byl redaktorem Hospodářských novin a v období 1996–1998 členem podvýboru pro průmyslovou politiku Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. V letech 1998–2002 působil jako poradce místopředsedy vlády pro hospodářskou politiku pro oblast veřejných financí. Přednášel na Staffordshire University ve Velké Británii a v americkém Rochester Institute of Technology. V současné době je vedoucím katedry mikroekonomie VŠE v Praze.

Ing. Jana Soukupová, CSc., pracuje na katedře mikroekonomie VŠE v Praze, kterou ukončila v roce 1984. V roce 1992 obhájila kandidátskou disertační práci. Začátkem 90. let se podílela na přípravě bakalářského i magisterského kursu mikroekonomie. V roce 1989 absolvovala stáž v EU ČSAV, v roce 1992 na Staffordshire University a v roce 1998 na Keele University ve Velké Británii. Je spoluautorkou učebnic i dalších studijních materiálů. Svou odbornou a vědeckou činnost zaměřuje především na alternativní teorie firmy.

Bronislava Hořejší, Jana Soukupová,
Libuše Macáková, Jindřich Soukup

Mikroekonomie

V roce 2010 vydalo nakladatelství Management Press, s. r. o.,
nám. W. Churchilla 2, 130 00 Praha 3, jako svou 408. publikaci
Obálku navrhl Petr Foltera
Vydání 5., aktualizované
Sazba CADIS, DTP Studio, Praha
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.
ISBN 978-80-7261-218-5